

Πρόλογος

Στον ανά χείρας τόμο δημοσιεύονται οι κυριότερες ανακοινώσεις κατά το 1ο Διεθνές Συνέδριο του Διεθνούς Ινστιτούτου Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας «Σωσίπολις» με θέμα «Η συμβολή της αρχαίας Σπάρτης στην πολιτική σκέψη και πρακτική», που διοργανώθηκε στη Σπάρτη το 2002 (26 Αυγούστου - 1 Σεπτεμβρίου).

Στον τόμο μας παρουσιάζονται εργασίες ερευνητών από οκτώ διαφορετικές χώρες (Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία, Ελβετία), γεγονός που αντικατοπτρίζει το διεθνές ενδιαφέρον της σύγχρονης έρευνας για την ιστορία της Σπάρτης και ταυτόχρονα αποτυπώνει μια διαφορετική πλέον εικόνα για την αρχαία Σπάρτη από εκείνη που κυριαρχούσε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70.

Συνέδρια, μελέτες, άρθρα, συλλογικοί τόμοι, μονογραφίες βλέπουν κάθε χρόνο το φως της δημοσιότητας, διευρύνοντας ολοένα και περισσότερο τα ερευνητικά πεδία σχετικά με τις πολιτικές και τις πολιτειακές δομές, τις κοινωνικές πρακτικές, τα θέματα οικονομίας, πόλεμο, εξωτερικής πολιτικής και θρησκείας, καθώς και τους τρόπους πρόσληψης της σπαρτιατικής κοινωνίας κατά την αρχαιότητα και στο νεότερο κόσμο. Τα πεδία αυτά καλύπτουν ένα χρονικό διάστημα σπαρτιατικής ιστορίας που ξεκινά από τους πρώιμους αρχαϊκούς και φθάνει μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Προφανώς δεν είναι δυνατόν να δοθεί εδώ μια πλήρης σύνοψη των μελετών της τελευταίας περίπου εικοσιπενταετίας. Θα μπορούσε όμως να εντοπισθεί αφενός η σταθερή τάση για συνθετικές μελέτες, ιδίως ως προς τα μείζονα θέματα ή περιόδους της σπαρτιατικής ιστορίας, και αφετέρου για επιμέρους πολύτιμες συμβολές στην ανάλυση προβλημάτων κυρίως της εσωτερικής οργάνωσης του σπαρτιατικού κράτους και της κοινωνίας που εξέφραζε. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν πλέον να θεωρηθούν ως θεσμός οι επιστημονικές συναντήσεις με τίτλο «The International Seminars on Spartan History», που από το 1991 ανελλιπώς διοργανώνει ο A. Powell, και οι οποίες από το 2000 αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των Celtic Conferences in Classics, καθώς και οι δημοσιεύσεις των πρακτικών τους από το 1994.

Ενδεικτικά επίσης μπορούν να αναφερθούν οι μελέτες που τα τελευταία

είκοσι πέντε χρόνια συνέβαλαν σε μια νέα αντίληψη για την ιστορία και την κοινωνική και πολιτειακή οργάνωση της Σπάρτης, όπως οι συνολικές συνθέσεις από την δημιουργία της πόλης μέχρι την ρωμαϊκή κατάκτηση των J. T. Hooker (*The Ancient Spartans*, Λονδίνο 1980), M. Clauss (*Sparta. Eine Einführung in seine Geschichte und Zivilisation*, Μόναχο 1983), E. Baltrusch (*Sparta, Geschichte Gesellschaft Kultur*, Μόναχο 1998), P. Cartledge (*Sparta and Lakonia: A Regional History, 1300-362 B.C.*, Λονδίνο 1979, 2002² και *The Spartans*, 2η έκδ. Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2003), L. Thommen (*Sparta*, Στουτγάρδη 2003), E. Lévy (*Sparte, histoire politique et sociale jusqu'à la conquête romaine*, Παρίσι 2003) και K.-W. Welwei (*Aufstieg und Niedergang einer antiken Grossmacht*, Στουτγάρδη 2004).

Όσον αφορά την εξωτερική και εσωτερική πολιτική της Σπάρτης, κυρίως μέσα από τη δράση σημαντικών βασιλέων ή προσωπικοτήτων της, σημαντικές ήταν οι μελέτες των J. F. Bommelaer (*Lysandre de Sparte. Histoire et traditions*, Παρίσι 1981), P. Cartledge (*Agesilaos and the Crisis of Sparta*, Λονδίνο 1987), G. Proietti (*Xenophon's Sparta, Mnemosyne*, Suppl. 98, 1987), C. D. Hamilton (*Agesilaos and the Failure of Spartan Hegemony*, Λονδίνο 1991) και C. Bearzot και F. Landucci (επιμ.) (*Contro le «leggi immutabili». Gli Spartani fra tradizione e innovazione*, Μιλάνο 2004).

Σχετικά πάλι με την εξωτερική πολιτική της Σπάρτης και τις σχέσεις της με την Αθήνα θα μπορούσαν να αναφερθούν οι μελέτες των C. D. Hamilton (*Sparta's Bitter Victories. Politics and Diplomacy in the Corinthian War*, Ίθακα 1979), H. J. Gehrke (*Jenseits von Athen und Sparta. Das dritte Griechenland und seine Staatenwelt*, Μόναχο 1986) και A. Powell (*Athens and Sparta*, Λονδίνο 1986¹, 2001²). Για την Ελληνιστική Σπάρτη ενδεικτικά θα μπορούσε να μνημονευθεί ο κοινός τόμος των P. Cartledge και A. Spawforth (*Hellenistic and Roman Sparta*, Λονδίνο 2002²) και για τη δημιουργία του σπαρτιατικού μύθου στην αρχαιότητα ο συλλογικός τόμος των A. Powell και S. Hodkinson (επιμ.) (*The Shadow of Sparta*, Λονδίνο 1994).

Ως σημαντικές συμβολές για τους πολιτειακούς θεσμούς θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι μελέτες των P. Carlier (*La royauté en Grèce avant Alexandre*, Στρασβούργο 1984), που αφιερώνει σημαντικό μέρος στη σπαρτιατική βασιλεία, L. Thommen (*Lakedaimonion Politeia, Historia Einzelschriften*, 103, Στουτγάρδη 1996), N. Richer (*Les Éphores*, Παρίσι 1998) και F. Ruzé (*Délibération et pouvoir dans la cité grecque de Nestor à Socrate*, Παρίσι 1997), που ασχολείται εκτενώς με τους πολιτικούς θεσμούς της Σπάρτης. Γύρω από θέματα οικονομίας δεν θα μπορούσε κανείς να μην αναφερθεί στην ενδελεχή μελέτη του S. Hodkinson (*Property and Wealth in Classical Sparta*, Λονδίνο 2000).

Σε θέματα σχετικά με τις κοινωνικές πρακτικές, την εξιδανίκευση της ιστορίας της Σπάρτης, καθώς και τον χαρακτήρα των κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού της έχουν δημοσιευτεί πολλές συνθετικές μελέτες ή συλλογές

μελετών. Ενδεικτικά παραπέμπουμε σε αυτές των T. A. Boring (*Literacy in ancient Sparta*, Leiden 1979), A. Powell, (επιμ.) (*Classical Sparta: Techniques behind her Success*, Λονδίνο 1989), S. Hodkinson και A. Powell (επιμ.) (*Sparta: New Perspectives*, Λονδίνο 1999), P. Cartledge (*Spartan Reflections*, Λονδίνο 2001), A. Powell και S. Hodkinson (επιμ.) (*Sparta: Beyond the Mirage*, Λονδίνο 2002), M. Whitby (επιμ.) (*Sparta*, Εδιμβούργο 2002), Th. Figueira (επιμ.) (*Spartan Society*, Λονδίνο 2004).

Σε περισσότερο εξειδικευμένα θέματα που φωτίζουν επιμέρους πτυχές τις ιστορίας της αρχαίας Σπάρτης και συνθέτουν μια νέα οπτική για τη θεωρησή της αναφέρονται οι μελέτες για το εκπαιδευτικό σύστημα και τη σπαρτιατική παιδεία των N. Kennell (*The Gymnasium of Virtue. Education and Culture in Ancient Sparta*, Λονδίνο 1995), N. Μπιργάλια (*L'Odyssee de l'éducation spartiate*, Αθήνα 1999) και J. Ducat (*Spartan Education*, Λονδίνο 2006), για την ειλωτεία οι μελέτες του J. Ducat (*Les Hilotes*, Παρίσι 1990) και των N. Luraghi και S. E. Alcock (επιμ.) (*Helots and their Masters in Laconia and Messenia*, Καίμπριτζ, Μασσ. 2003), για τη σπαρτιατική τέχνη η μελέτη του L. F. Fitzhardinge (*The Spartans*, Λονδίνο 1980) και της M. Πιπιλή (*Laconian Iconography of the Sixth Century B.C.*, Οξφόρδη 1987), για το νομικό πλαίσιο των κοινωνικών πρακτικών και των κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού της Σπάρτης η μελέτη του D. M. MacDowell (*Spartan Law*, Εδιμβούργο 1986), για την οργάνωση του σπαρτιατικού στρατού οι μελέτες των J. F. Lazenby (*The Spartan Army*, Γουόρμινστερ, 1985) και N. V. Sekunda (*The Spartan Army*, Λονδίνο 1998), τέλος για τις γαμικές σχέσεις και τις γαμήλιες πρακτικές το έργο του M. Lupi (*L'ordine delle generazioni. Classi di età e costumi matrimoniali nell' antica Sparta*, Μπάρι 2000).

Δύο βασικά χαρακτηριστικά φαίνεται να προκύπτουν από την ανάγνωση των σχετικών ερευνών: αφενός η οργανικότερη σύνδεση της σπαρτιατικής με την ευρύτερη αρχαία ελληνική ιστορία, πέραν και καθ' υπέρβαση της παραδοσιακής «απομονωτιστικής» αντίληψης για τη Σπάρτη και τους θεσμούς της, και αφετέρου η σημασία της ύστερης κατασκευής πολλών θεωρούμενων παλιότερα ως αρχικών ή τουλάχιστον πρωιμότατων στοιχείων της σπαρτιατικής ιστορικής εικόνας. Παράλληλα η αρχαιολογία, με την εντεινόμενη χρήση των μεθόδων της επιφανειακής έρευνας (βλ. π.χ. G. Shipley, «The Other Lakedaimonians': the Dependent Perioikic *Poleis* of Laconia and Messenia» στο M. H. Hansen, επιμ., *The Polis as an Urban Centre and a Political Community*, Κοπεγχάγη 1997, 189-281), πέραν των συνεχιζόμενων και πολλαπλασιαζόμενων ανασκαφών και της τοπογραφικής έρευνας (όπως: E. Κουρίνου, *Σπάρτη: Συμβολή στη μνημειακή τοπογραφία της*, Αθήνα 2000), διαφωτίζει όλο και περισσότερο το συγκεκριμένο πλαίσιο εξέλιξης της σπαρτιατικής ιστορίας, ιδίως στο επίπεδο της οικιστικής εικόνας της αρχαίας Λακωνίας.

Οι μελέτες που δημοσιεύονται στον παρόντα τόμο επιχειρούν μέσα από τη διφυή επιστημονική θεματική πρόσβαση «πολιτική σκέψη και πρακτική», να αναδείξουν και να προωθήσουν μια οργανικότερη σύνδεση της ιστορικής και ιστοριογραφικής έρευνας γύρω από την αρχαία Σπάρτη.

Με προγραμματικό τρόπο και απόλυτα σύστοιχο προς τις παραπάνω νεότερες τάσεις, κρίθηκε σκόπιμο να συνεξετασθούν δεδομένα της «αντικειμενικής» ιστορίας των δομών και της όλης οργάνωσης του σπαρτιατικού κράτους και κοινωνίας με τις «υποκειμενικές» παρουσιάσεις και επεξεργασίες τους σε κείμενα αρχαίων και νεότερων καταγραφών και ανασυνθετών του κόσμου της Σπάρτης. Είναι σαφές, και ελπίζουμε τα περιεχόμενα αυτού του τόμου να κάνουν ακόμη σαφέστερο, πόσο αυτές οι δύο μέθοδοι λειτουργικά συνανήκουν και αλληλοσυμπληρώνονται ουσιαστικά, οδηγώντας σε βαθύτερη κατανόηση και τελικά επιστημονικότερη προσέγγιση της σπαρτιατικής ιστορίας.

Προς το σκοπό αυτό ο τόμος χωρίζεται σε τρεις αλληλένδετες θεματικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει θέματα πολιτειακής οργάνωσης της Σπάρτης και μορφές άσκησης της εξωτερικής της πολιτικής κυρίως κατά την κλασική εποχή, αναδεικνύοντας σημεία της σπαρτιατικής πολιτικής πρακτικής ενταγμένα στα ιστορικά τους συμφραζόμενα.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει θέματα που αφορούν την επίδραση που άσκησε η Σπάρτη στην πολιτική σκέψη φιλοσόφων, ιστορικών, ρητόρων και ποιητών από τους αρχαϊκούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους, αναδεικνύοντας τις στενές σχέσεις ανάμεσα στην πολιτική πρακτική της αρχαίας Σπάρτης και την επίδρασή της στους μη Σπαρτιάτες.

Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει ορισμένες όψεις του τρόπου πρόσληψης της Σπάρτης στη νεότερη και σύγχρονη ευρωπαϊκή ιστορία από τον 18ο αι. μέχρι σήμερα. Αναδεικνύονται οι μηχανισμοί διάχυσης των ιδεολογιών, οι τρόποι αναπαραγωγής της συλλογικής μνήμης, οι διαδικασίες πολιτισμικής, πολιτικής και κοινωνικής ταυτότητας, οι αναπαραστάσεις του παρελθόντος ως μέσο προβολής επιλεγμένων ιστορικών παραδειγμάτων.

Το πρώτο Συνέδριο του «Σωσίπολις» τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την αρωγή του Υπουργείου, του Δήμου Σπαρτιατών, της Τ.Ε.Δ.Κ. Λακωνίας, και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας. Οι ευχαριστίες μας οφείλονται σε όλους αυτούς τους φορείς.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε όλους τους Συνέδρους για τις ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις τους καθώς και όλους όσους συνέβαλαν στην επιτυχή διοργάνωση του Συνεδρίου αυτού, και ιδιαίτερα τα υπόλοιπα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής P. Carlier, J. Christien, A. Γκάρτζιου-Τάττη, Cl. Mossé και Α. Ραμού-Χαφιάδη καθώς και τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής.

Ιδιαίτερος ευχαριστούμε τον κ. Τάκη Δημητρουλόπουλο, τον κ. Κωνσταντίνο Φούρκα, τον κ. Χαράλαμπο Καφύρα και τον κ. Παναγιώτη Πλατανιά, καθώς και τις Νατάσσα Φλώρου, Μαίρη Γκοτσίνα, Ιωάννα Κράλλη και Ελένη Καράπα, και τους Νίκο Γεωργιάδη, Γιώργο Γιαξόγλου και Γιάννη Στάππα για την ακάματη και αμέριστη συμπαράστασή τους.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε για τη συνεργασία τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια και ειδικότερα τους Τάκη Φραγκούλη, Κώστα Λιβιεράτο, Βικτωρία Λέκκα, Γιάννη Λουζιώτη και Σούλα Αργυρίου.

Για το ευρετήριο ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στην Κατερίνα Μειδάνη.

Paul Cartledge
Νίκος Μπιργάλιας
Κώστας Μπουραζέλης

Prologue

This volume contains most of the papers presented at the first thematic Conference of the International Institute of Ancient Hellenic History ‘Sosipolis’, on ‘Ancient Sparta in political thought and practice’, held at Sparta, Greece in 2002 (26 August - 1 September).

The volume includes the research of scholars from eight different countries (France, Germany, Greece, Italy, Spain, Sweden, United Kingdom, United States), highlighting the great current research interest that exists internationally for the history of Sparta. This presents a quite different picture for ancient Sparta than the one that prevailed in the late 1970s.

A plethora of conferences, studies, articles, collective volumes and monographs comes to light each year, increasingly expanding the research field on political structures, social practices, the economy, war, foreign policy and religion, as well as the modes of representation of Spartan society from antiquity until today. This field covers a time period of Spartan history that begins in the early Archaic era and continues into Roman times.

Clearly, it is not possible to present here a complete synopsis of the studies that have been produced in the past twenty five years or so. We can, however, identify a trend towards narrative works, dealing with the major subjects and periods of Spartan history, as well as important individual contributions in the analysis of problems relating mainly to the internal organisation of the Spartan state and the society that it expressed. “The International Seminars on Spartan History”, organised indefatigably by Anton Powell since 1991, and which since 2000 have been an integral part of the Celtic Conferences in Classics, have now become an institution in their own right, as have the published proceedings of the Seminars since 1994.

A number of studies have also been published in these past twenty five years, contributing to a new understanding of the history and the social and political organisation of Sparta. These include histories of the city from its foundation until the Roman conquest by J. T. Hooker (*The Ancient Spartans*, London 1980), M. Clauss (*Sparta. Eine Einführung in seine Geschichte und Zivilisation*, Munich 1983), E. Baltrusch (*Sparta, Geschichte Gesellschaft*

Kultur, Munich 1998), P. Cartledge (*Sparta and Lakonia: A Regional History, 1300-362 B.C.*, London 1979, 2002 and *The Spartans*, London & New York, 2nd edn 2003), L. Thommen (*Sparta*, Stuttgart 2003), E. Lévy (*Sparte, histoire politique et sociale jusqu'à la conquête romaine*, Paris 2003), and K.-W. Welwei (*Aufstieg und Niedergang einer antiken Großmacht*, Stuttgart 2004).

The foreign and domestic policy of Sparta has been explored, primarily through the activities of a number of the city's notable kings, in the important studies of J. F. Bommelaer (*Lysandre de Sparte. Histoire et traditions*, Paris 1981), P. Cartledge (*Agesilaos and the Crisis of Sparta*, London 1987), G. Proietti (*Xenophon's Sparta*, Mnemosyne, suppl. 98, 1987), C. D. Hamilton (*Agesilaos and the Failure of Spartan Hegemony*, London 1991) and C. Bearzot and F. Landucci (eds) (*Contro le «leggi immutabili». Gli Spartani fra tradizione e innovazione*, Milan 2004).

As for the foreign policy of Sparta and its relations with Athens, mention must be made of the studies by C. D. Hamilton (*Sparta's Bitter Victories. Politics and Diplomacy in the Corinthian War*, Ithaca 1979), H. J. Gehrke (*Jenseits von Athen und Sparta. Das dritte Griechenland und seine Staatenwelt*, Muenchen 1986) and A. Powell (*Athens and Sparta*, London 1986). For Hellenistic Sparta, we can point indicatively to the volume co-written by P. Cartledge and A. Spawforth (*Hellenistic and Roman Sparta*, London 1989) and on the Spartan myth of antiquity, to the collective volume edited by A. Powell and S. Hodkinson (*The Shadow of Sparta*, London 1994).

There has also been a number of significant contributions to the study of ancient Spartan political institutions, such as P. Carlier (*La royauté en Grèce avant Alexandre*, Strasbourg 1984), with an extensive discussion on the Spartan monarchy, the overall evolutionist interpretation by L. Thommen (*Lakedaimonion Politeia*, 103, Stuttgart 1996), N. Richer (*Les Éphores*, Paris 1998) and F. Ruzé (*Délibération et pouvoir dans la cité grecque de Nestor à Socrate*, Paris 1997), with an extensive discussion of Sparta's political institutions. On the subject of the economy, mention must be made of the penetrating and exhaustive study by S. Hodkinson (*Property and Wealth in Classical Sparta*, London 2000).

Many studies and collective volumes have been published on subjects relating to social practices, the idealisation of the history of Sparta, and the role of the various social groups within the Spartan population. Indicatively, we can mention those of T. A. Boring (*Literacy in ancient Sparta*, Leiden 1979), A. Powell (ed.) (*Classical Sparta: Techniques Behind her Success*, London 1989), S. Hodkinson and A. Powell (eds) (*Sparta: New Perspectives*, London 1999), P. Cartledge (*Spartan Reflections*, London 2001), A. Powell and S. Hodkinson (eds) (*Sparta: Beyond the Mirage*, London 2002), M. Whitby (ed.) (*Sparta*, Edinburgh 2002) and T. Figueira (ed.) (*Spartan Society*, London 2004).

There has also been a number of more specialised works that shed light on particular aspects of the history of ancient Sparta, providing a new perspective

on understandings of the city. On the education system and principles of Spartan education, there have been significant contributions by N. Kennell (*The Gymnasium of Virtue. Education and Culture in Ancient Sparta*, London 1995), N. Birgalias (*L'Odyssee de l'éducation spartiate*, Athens 1999) and J. Ducat (*Spartan Education*, London 2006). On the helots, we have the studies of J. Ducat (*Les Hilotes*, Paris 1990) and N. Luraghi and S. E. Alcock (eds) (*Helots and Their Masters in Laconia and Messenia*, Harvard 2003). On Spartan art, the studies of L. F. Fitzhardinge (*The Spartans*, London 1980) and M. Pipili (*Laconian Iconography of the Sixth Century B.C.*, Oxford, 1987). The legal context for social practices and social groups in Sparta is well served by D. M. MacDowell (*Spartan Law*, Edinburgh 1986). The organisation of the Spartan army is the focus of works by J. F. Lazenby (*The Spartan Army*, Warminster 1985) and N. V. Sekunda (*The Spartan Army*, London 1998). Finally, marital relations and marriage practices have been explored by M. Lupi (*L'ordine delle generazioni. Classi di età e costumi matrimoniali nell'antica Sparta*, Bari 2000).

Two basic features emerge from a reading of these studies. First, Sparta is located systematically within the context of ancient Greek history as a whole, leaving behind the traditional 'isolationist' perspective of Sparta and its institutions. Second, the significance of the later construction of many aspects of the historical representation of Sparta that were previously considered as being much earlier or even primary aspects is now perceived. At the same time, with the increasing use of survey archaeology alongside the continuing and increasing number of excavations and topographical studies, archaeology is shedding more and more light on the development of Spartan history, in particular on the level of the physical conception of ancient Laconia. A characteristic example of the former trend is the study by G. Shipley ("The other Lakedaimonians": the dependent perioikic *poleis* of Laconia and Messenia", in M. H. Hansen (ed.), *The Polis as an Urban Centre and as a Political Community*, Copenhagen 1997, 189-281), whilst the study by E. Kourinou (*Σπάρτη: Συμβολή στη μνημειακή τοπογραφία της*, Athens 2000) represents the latter.

The studies published in this volume attempt, through the binary thematic approach of 'political thought and political practice', to highlight a dual history, to promote a more integrated approach to the history and historical research of ancient Sparta. The goal of the conference was to re-examine the 'objective' history of the structures and organisation of the Spartan state and society as a whole in relation to the 'subjective' representations of ancient and later texts and reconstructions of the world of ancient Sparta. It was deemed that this should be done in a programmatic fashion, absolutely coordinated with the new trends discussed above. It is clear, and we hope that the contents of this volume will make it even clearer, that two methods belong to and

complement each other, leading to a deeper understanding and ultimately a more ‘scientific’ approach to Spartan history.

For this purpose, the volume has been divided into three related thematic parts.

The first part explores subjects relating to the political organisation of Sparta and the exercise of foreign policy, primarily during the classical period, highlighting elements of Spartan political practices within their historical context.

The second part explores subjects relating to the influence exercised by Sparta on the political thought of philosophers, historians, orators and poets from the archaic through to the Roman period, indicating the close relationship between the political practices of ancient Sparta and their influence on non-Spartans.

The third part focuses on ways of understanding Sparta in modern and contemporary Europe from the 18th century until today, touching upon subjects such as: the mechanisms by which ideologies are diffused; cultural, political and social identities; and how representations of the past can be used to serve political and other purposes.

This first ‘Sosipolis’ thematic conference was held under the aegis of the Ministry of Culture, and it could not have taken place without the assistance of the Ministry, the Municipality of Sparta, the TEDK of Laconia, and the Prefecture of Elis. All these bodies deserve our thanks.

We would also like to thank all the conference participants for their invariably interesting contributions, as well as all those who collaborated towards its successful organisation, in particular the members of the Organising Committee and the other members of the Academic Committee: P. Carlier, J. Christien, A. Gartziou-Tatti, Cl. Mossé and A. Ramou-Hapsiadi.

Particular thanks must also go to Takis Dimitroulopoulos, Constantinos Fourkas, Haralampos Kafiras and Panayiotis Plataniias, as well as Natassa Florou, Mary Gotsina, Nikos Georgiades, George Giaxoglou, Ioanna Kralli, Yiannis Stappas and Eleni Karapa for their indefatigable and whole-hearted support.

Finally, we would like to thank for their contribution Alexandria Publications and in particular Takis Fragoulis, Costas Livieratos, Victoria Lekka, Yannis Louziotis and Soula Argyriou.

For the compilation of the indexes special thanks are due to Katerina Meidani.

Nikos Birgalias
Kostas Buraselis
Paul Cartledge